

Trwająca od 18 czerwca do 22 października 1866 roku epidemia cholery była największą epidemią tej choroby w XIX-wiecznym Poznaniu. Spowodowała w krótkim czasie masowe i szybkie zmiany w liczbie ludności. W przypadku cholery okres wylęgania i przebieg choroby jest bardzo krótki, zatem łatwy do obserwowania. Objawy choroby są z kolei łatwe do rozpoznania, choroba ta nie daje nieswoistych objawów i powikłań, zaś odporność po zachorowaniu jest krótkotrwała. Skutkiem epidemii cholery są „czyste” efekty demograficzne i zdrowotne, zatem może być wykorzystana jako „epidemia modelowa” do badania tych efektów na poziomie populacyjnym.

Celem projektu jest zbadanie krótko i długoterminowych skutków społecznych, demograficznych, w tym wpływu na postawy prokreacyjne w rodzinie poznańskiej, oraz zdrowotnych i gospodarczych wywołanych przez epidemię. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez wykorzystanie epidemii cholery w Poznaniu w 1866 roku jako naturalnego eksperymentu o charakterze spontanicznym, jednak w pewnym stopniu modyfikowanego przez władze miasta i jego mieszkańców. W projekcie przyjęto, że epidemia cholery w 1866 roku stanowiła nie tylko fenomen społeczny, demograficzny i gospodarczy o skutkach mierzalnych, ale także wieloaspektowe i powtarzalne zjawisko medyczno-kulturowe, którego poszczególne elementy oddziaływały na siebie nawzajem. Epidemia cholery będzie więc badana dwojako: metodami demografii i epidemiologii historycznej, oraz metodami historii medycyny.

W projekcie zostaną rozpoznane różnorakie uwarunkowania epidemii cholery w 1866 roku (polityczne, społeczne, biologiczne). Zbadane zostaną „po-epidemiczne” losy wybranych grup społecznych: osób owdowiałych, samotnych matek i sierot „epidemicznych. Na uwagę zasłużą zmiany składu społeczno-zawodowego ludności Poznania ze względu na potencjalne nadwyżki zgonów w „grupach ryzyka” (żołnierze garnizonu, lekarze, kupcy, sprzedawcy, księża, służące, itp.). Ważnym aspektem będzie poznanie funkcjonowania poznaniaków w fazie post-epidemicznej z uwzględnieniem ich wieku, wyznania, zawodu, płci, itp. Badania będą także obejmować wpływ epidemii na lokalną gospodarkę: stopę bezrobocia, zmianę standardu życia, deficyty siły roboczej i spadki produkcji przemysłowej i rolniej. Ważną kwestią będzie analiza doraźnych i długoterminowych skutków demograficznych epidemii cholery, przejawiających się w zmianach wzorców zawierania małżeństw, płodności, umieralności i przyrostu naturalnego oraz interakcjach pomiędzy nimi. Na przykład, wysoka śmiertelność osób w wieku reprodukcyjnym w fazie epidemicznej mogła wpłynąć na poziom reprodukcji populacji poznaniaków w fazie post-epidemicznej, śmierć rodzica w czasie epidemii cholery mogła zaś zaważyć na decyzji o zakładaniu rodziny przez potomstwo. Uwzględniony zostanie status społeczno-ekonomiczny mieszkańców (wyznanie, wykonywany zawód) oraz - modyfikujący skutki epidemii - wpływ krzewicieli pracy organicznej.

W projekcie wykorzystane zostaną różnorodne źródła historyczne: księgi parafialne, statystyki pruskie, źródła narracyjne (listy, pamiętniki), konsyсторze, zbiory akt prawnych, itp.

Rezultaty badań będą stanowiły ważny krok w poznaniu wieloaspektowej reakcji populacji na epidemię i jej długoterminowe różnorodne skutki (demograficzne, społeczne, zdrowotne i ekonomiczne) w szerokim kontekście kulturowym i społecznym. Wyniki dostarczą ważnych informacji na temat XIX-wiecznej epidemiologii, co pozwoli lepiej zrozumieć wielkie przemiany/transformacje zachodzące w społeczeństwach w tym czasie. Projekt przyczyni się także do pogłębienia wiedzy na temat procesów mikroewolucyjnych w dziejach populacji ludzkich, gdyż epidemie chorób zakaźnych, poprzez masowe i szybkie zmiany w liczbach ludności, mogą zmieniać strukturę genetyczną gatunku ludzkiego, zatem mogą być ważnym regulatorem tych procesów.

Kolejnym ważnym efektem projektu będzie baza danych dla Poznania zbudowana według standardów międzynarodowych. Zostanie ona umieszczona w europejskiej sieci baz danych a jej wysokie standardy międzynarodowe umożliwią prowadzenie przez szerokie grono interdyscyplinarnych badaczy bardzo precyzyjnych badań porównawczych przejścia epidemicznego w populacjach z zaboru pruskiego z populacjami z innych regionów Europy. Badania te uzupełnią lukę w wiedzy z zakresu przemian epidemiologicznych w populacjach historycznych.